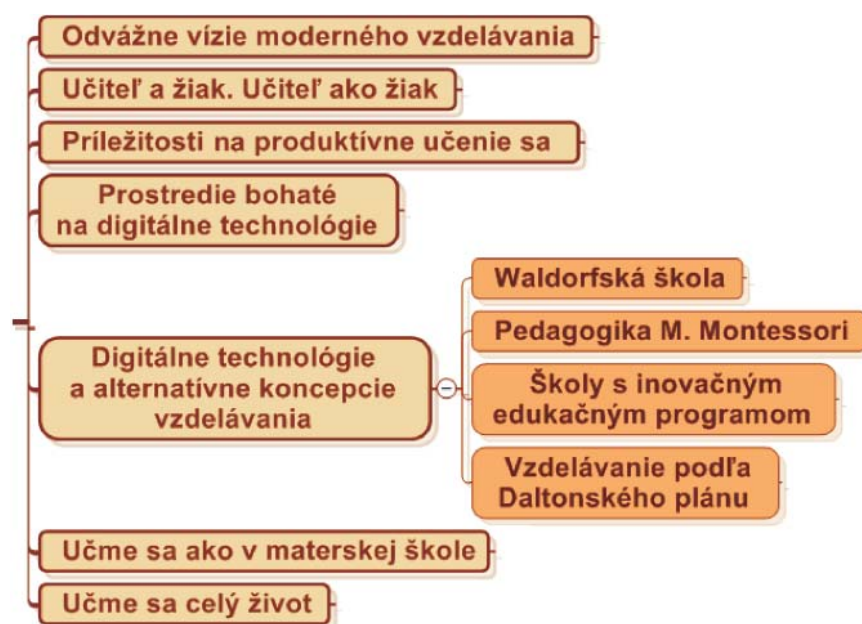

2.3. Konceptie vzdelávania v digitálnom veku

V predchádzajúcich častiach tejto kapitoly sme si pripomenuli niekoľko inšpirácií z 20. storočia, ktoré boli kľúčové pre vznik moderných pohľadov na úlohu digitálnych technológií v učení sa detí. Povedali sme si, že Papert rozvinul Piagetov **konštruktivismus** do éry počítačov. Premýšľal o tom, ako zmeniť školu na miesto bohaté na digitálne technológie, na miesto, ktoré žiaci vnímajú a využívajú ako **príležitosť na učenie sa objavovaním a skúmaním**, na zdieľanie svojich veľkých myšlienok a výtvorov. V tejto časti sa zameriame na úvahy niektorých významných vedcov a politikov, ktorí nás vyzývajú, aby sme sa **odvážne pozreli na skutočné potreby vzdelávania v 21. storočí**. Myslíme si, že je dôležité pozorne študovať ich myšlienky – a pokúsiť sa poučiť sa z nich pre našu vlastnú situáciu.

Mapa časti 2.3. Konceptie vzdelávania v digitálnom veku

Rôzne zahraničné výskumy, správy a štúdie z ostatných rokov zdôrazňujú rastúcu priepasť medzi súčasnými potrebami spoločnosti a koncepciou vzdelávania, ktorá je základom súčasného školstva.

Podľa analýz Svetovej banky sa v nasledujúcich desiatich rokoch vymení vo výrobnej sfére 90 % všetkých technológií. S novými technológiami však budú pracovať tí istí ľudia – iba 10 % z nich nahradí mladšia generácia. Z toho vidíme, akým dôležitým sa stáva celoživotné vzdelávanie.

Po prečítaní tejto časti:

- čitateľ spozná niektoré odvážne vízie moderného vzdelávania, ktoré rešpektujú potreby 21. storočia, rešpektujú osobnosť dieťaťa a zároveň využívajú potenciál, ktorý pre takéto konceptie ponúkajú digitálne technológie,
- si čitateľ pripomenie, že dobrý učiteľ musí byť zároveň a neustále aj žiakom, musí sa učiť – okrem iného aj preto, **aby sa jeho žiaci mohli učiť spolu s ním**,
- porozumie významu pojmu **príležitosť na produktívne učenie sa** a premyslí si, akými zásadami by sme sa mali riadiť pri ich vytváraní,
- stručne si pripomenie základné zásady niektorých alternatívnych koncepcií vzdelávania a podrobnejšie sa oboznámi s tým, akú úlohu zohrávajú digitálne technológie v koncepcii Daltonského vzdelávacieho plánu,
- uvedomí si, ktoré sú charakteristické črty poznávacieho procesu detí v materskej škole, a zamyslí sa nad tým, ako by sa dali aspoň čiastočne využiť aj pri učení a učení sa žiakov na základnej a strednej škole.

Odvážne vízie moderného vzdelávania

Pri úvahách o budúcnosti vzdelávania a učenia sa nám často pomáhajú informácie a postoje, ktoré nájdeme v rôznych dokumentoch Európskej komisie, OECD, Svetovej banky a ďalších organizácií, ktoré považujú za dôležité moderné vzdelávanie, rozvoj myslenia, vyšších poznávacích funkcií a kompetencií v 21. storočí. Z týchto materiálov sa môžeme veľa naučiť, môžu nám pomôcť pri uvažovaní o tom, ako vybudovať našu vlastnú koncepciu modernej školy.

Tieto štúdie síce zdôrazňujú **rastúcu priepasť medzi súčasnou spoločnosťou a potrebami moderného vzdelávania**, nápravu však často hľadajú iba v zmenách vo vzdelávaní na univerzitnej úrovni, v e-learningu a v celoživotnom vzdelávaní dospelých. Zvyčajne neskúmajú korene týchto problémov v kvalite vzdelávania na základných a stredných školách. Konštatujú nízku úroveň digitálnej gramotnosti dospelých, niekedy však zabúdajú na to, že moderné vzdelávanie má pripraviť už žiakov našich základných a stredných škôl na to, aby sa stali **efektívnymi žiakmi na celý život**, málo sa venujú odvážnym pohľadom na vzdelávanie o desať či dvadsať rokov.

Zamerajme sa preto najprv na úvahy rôznych významných vedcov a politikov, ktorí nás vyzývajú, aby sme sa odvážne pozreli na skutočné potreby vzdelávania v 21. storočí. Myslíme si, že je dôležité pozorne študovať ich vízie – a pokúsiť sa poučiť sa z nich pre našu vlastnú situáciu.

Za ostatné desaťročie si mnohí uvedomili, že digitálna spoločnosť 21. storočia si **vyžaduje** a tiež **umožňuje** nové formy vzdelávania. Ak očakávané zmeny nastávajú len pomaly, zvyčajne hovoríme o nedostatku peňazí, nedostatku digitálnych technológií, štandardov či ďalšieho vzdelávania učiteľov. Samozrejme, aj to sú významné faktory a prekážky. Čo však chýba najviac, je **odvážna, zrozumiteľná, inšpirujúca** a pritom **realistická vízia** toho, ako by vzdelávanie malo vyzeráť o desať či dvadsať rokov. Chýba nám komplexná predstava o tom, čo sú potreby a príležitosti pre blízku budúcnosť a spôsob, ako sa na ne máme pripraviť. Takáto vízia musí hľadiť ponad problémy dneška a ukazovať cestu k budúcnosti. Takáto vízia nás má inšpirovať, ako sa na cestu vydať a ako ju prejsť.

Veľa prostriedkov sa dá minúť na implementovanie technológií do dnešnej školy, treba však budovať **školu pre blízku budúcnosť**. Často sa pýtame, či v našej dnešnej škole dobre fungujú nové technológie. Otázka však má znieť, ako môžu **nové technológie** pomôcť realizovať **nové formy učenia sa** a tak naplniť očakávaná, aké boli v minulosti nepredstaviteľné.

Začítajme sa do takejto analógie: V roku 1950 sa vydal na svoju prvú plavbu supermoderný transatlantický parník. Jeho vylepšené motory skrátili plavbu z Ameriky do Európy o niekoľko hodín a loď tak dosiahla nový rekord. V tom istom roku sa však začali cez Atlantik aj komerčné lety prúdových lietadiel pre pasažierov a rekord zaoceánskeho parníka **prakticky stratil zmysel**. Chceme dnes podobne ako vtedy vylepšovať školy včerajška, alebo vytvoriť školy pre potreby zajtrajška?

Domnievame sa, že existujú dva faktory, ktoré dávajú nádej na veľkú zmenu cieľov a foriem školského vzdelávania:

- digitálne technológie, ktoré takúto zmenu umožňujú a uľahčujú,
- zmena v našich postojoch – uvedomujeme si, že potrebujeme iné vzdelávanie.

Kedysi bol úspešným pracovníkom ten, kto vedel dobre robiť, čo sa naučil v škole. V našom rýchlo sa meniacom svete má však šancu na úspech skôr ten, kto vie dobre robiť to, čo sa v škole naučiť nemohol – pretože to vtedy ešte neexistovalo.

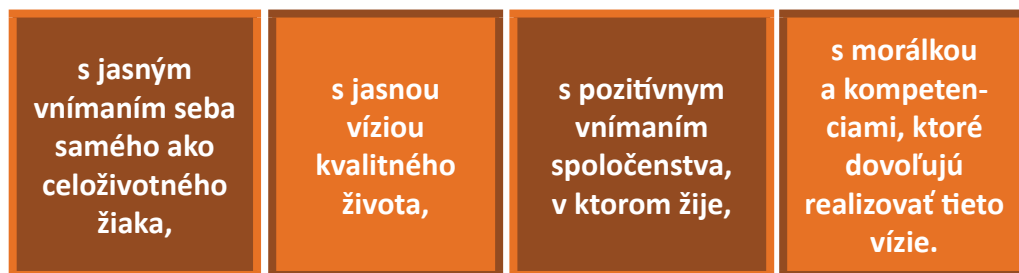
Očakávam od vás, že budete nezávislí, inovatívni, tvoriví, kriticky myslíaci, a urobíte všetko presne tak, ako vám poviem!

Čím viac škola zaostáva za rýchlo sa vyvíjajúcou spoločnosťou, tým je väčší počet žiakov na celom svete, ktorí školu považujú za irelevantnú pre svoj život. Mnohí zo školy odchádzajú, mnohí strácajú záujem učiť sa.

(Caperton, Papert, 1999)

Podľa Capertona a Paperta potrebujeme **víziu**, v ktorej by politici a učitelia naši kľúč k potrebám a príležitostiam novej spoločnosti. Víziu, ktorú by prijali aj žiaci a ich rodičia. Podľa nich by každý žiak mal po ukončení svojho vzdelávania vstupovať do sveta práce:

(Caperton, Papert, 1999)

Podľa predstáv Capertona a Paperta by škola mala byť miestom, kde sa žiaci učia tým, že **riešia problémy, ktoré ich zaujímajú**. Je to:

- vízia miesta, kde žiaci **chcú byť**,
- vízia práce, ktorú **chcú robiť**,
- vízia tém, ktoré **chcú skúmať**.

Úlohou a príležitosťou pre digitálne technológie je, aby umožnili učiteľom a žiakom **riešiť náročné a príťažlivé problémy – vždy, keď je to primerané a produktívne**.

Vízia školy budúcnosti sa postupne stáva skutočnosťou na Bideford College v anglickom Devone. Na svojej webovej stránke píše o vládnom projekte **Stavíme školy pre budúcnosť** toto:

*... nie je to iba o nových budovách, ale o prechode na **vzdelávanie budúcnosti**, a to nielen na škole, ale v celej komunite...*

Vyckávanie pred radikálnou zmenou školy iba zvyšuje problémy a budúce náklady. Rozšírenie digitálnych technológií do všetkých sektorov spoločnosti nevyhnutne zasahuje aj vzdelávanie. Časom bude mať každý študent a žiak (a aj predškolač) v rukách viac výpočtovej sily, ako majú vedci dnes.

Dnešné generácie detí žijú s takouto technológiou už od narodenia, takže je nepredstaviteľné, aby tento fenomén nepriniesol radikálnu zmenu aj do školy.

*Otázka teda nestojí tak, kedy začneme uvažovať o veľkej zmene, ale **koľko detí ju ešte zmešká**, kým pochopíme, že iná cesta neexistuje.*

Nad tým, akú úlohu zohráva v transformácii vzdelávania vlastná budova školy, sa zamyslíme v časti **2.4. Premeny školy**.

*Škola je v našej vízii miesto, kde učitelia neposkytujú informácie. **Učiteľ pomáha žiakom nájsť informácie a získať zručnosti** – aj také, ktoré dosiaľ nemal ani jeden z nich. Vždy sa učia spolu. Učiteľ prináša do tohto procesu **múdrosť, perspektívu a zrelosť**. Žiak prináša **originalitu, nespútanosť a nadšenie**. Prichádzajú spolu na nové myšlienky a rozvíjajú si zručnosti, ktoré potrebujú pre svoj projekt. Niečo z toho, čo sa učia, patrí k tradičným disciplinám ako čítanie, písanie, matematika, veda a história. Iné patrí k novým disciplinám, alebo ide naprieč viacerými z nich. Čo je však najdôležitejšie – žiaci a učitelia sa učia umeniu, zručnosti a vytrvalosti kráčať za svojím snom cez prekážky a neúspechy, až kým ho s radosťou dosiahnu.*

Na zamyslenie

- V tejto časti sme predostreli viacero smelých myšlienok. Zamyslite sa nad nimi a diskutujte o nich so svojimi žiakmi.
- Majú žiaci úctu k škole ako inštitúcii vzdelávania? Ak nie, čo považujete vy a čo oni za príčiny?
- Prečo mnoho žiakov s rastúcim vekom stráca chuť učiť sa?
- Spomínate si na učebnú situáciu, keď vo vašej triede prevládla pozitívna a tvorivá atmosféra? Čo vyvolalo túto atmosféru, čím bola táto učebná situácia špecifická?
- Ako by ste dokázali realizovať víziu, ktorú predostreli autori v predchádzajúcom citáte?

Spýtali sme sa inovatívnej učiteľky

Ktoré sú podľa vás najväčšie prekážky toho, aby mali naši učitelia a rodičia víziu modernej školy, o ktorej by diskutovali a ku ktorej by sa snažili približovať?

Všeobecne mám pocit, že o tejto téme sa v škole málo diskutuje. Riešime veľa iných (a nám sa zdá, že dôležitejších) problémov, a tak na vskutku odborné diskusie nemáme čas. Chybou je, že od čias štúdia na vysokej škole sa tejto téme nevenovalo cielene žiadne vzdelávanie. Pravdu povediac, ja si nepamätám, že by sme aj na VŠ o niečom takom vôbec hovorili.

Modernizáciu si mnohí predstavujú len ako využívanie počítačov na vyučovaní, a tak aj vzdelávanie v tejto oblasti sa vo viacerých vzdelávacích inštitúciách orientuje len na osvojenie si schopností pracovať s počítačom. Naším učiteľom chýba teoretický základ, ale aj praktická ukážka toho, ako vzdelávať moderne. Nebudú sa púšťať do diskusie s hocikým (s vedením či s rodičmi), pokiaľ nemajú aspoň základné vedomosti a predstavu o jeho realizácii. Jazyková bariéra nám nedovoľuje hľadať inšpiráciu v zahraničí a pozitívne príklady moderných škôl a vzdelávania sa dosť málo objavujú v našich médiách. Množstvo dobrých príkladov, ktoré by zaujali aj rodičov, by pritom mohli spôsobiť z ich strany pozitívny tlak na školu.

Takže, ak sa v tomto smere budú vzdelávať učitelia, ak bude moderné vzdelávanie viac propagované v našej spoločnosti prostredníctvom rôznych médií, vytvoríme priestor na diskusiu k tejto téme zo strany všetkých zainteresovaných.

